אלו הן הגולין פרק שני מכות

ורבי יהודה ההוא מבעי ליה פרט למתכוין וכו'. (ד) דר' מאיר סבר פרט למתכוין וכו' שמעינן משגגה ותרתי שמע מינה וההיא דברייתא דלעיל אמיא כר' יהודה: (ט) **נשמט** אנשמט לא קשיא כאן באוהב כאן בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי הא רבנן. וא"ת לרבי היכי משכחת לה שוגג שיגלה דנשמט אוהב גולה ולא שוגג ואם נפסק אפי' אוהב אינו גולה ואין (ט) זו סברא לומר דלית ליה לרבי דר' שמעון (י) דהוי רביה ויש לומר דמכל מקום משכחת לה כגון שנפל מן הגג עליו דידוע לכל שלא נפל מדעת שהרי היה נסכנת מות:

(ה) **משולשות.** שיהא מתחלת ארץ ישראל עד לאשורה כמו מראשורה לשניה שלחלוקה שוה היה ל"י ובאמצע היו ערי מקלט וכן יש לפרש ההיא דמגילה (דף יט. וסס) דקאמר נקראת לגרת שאם תפרה הכל שלשה חוטין גידין כשרה ובלבד שיהא משולשין ופירושו הוי כי הכא שצריך שמתחלת התפירה עד חוט של גידין כמו עד שניה של גידין ומשניה עד שליסית כמו משליסית עד סוף התפירה ולא כדברי המפרשים משולשות אחד בתחלה ואחד באמצע ואחד בסוף (ו):

בגלעד שביחי רוצחים. פי' ולהכי הוצרכנו לערי מקלט (ו) לפי שהורגים מזיד בלא עדים הקב"ה מזמנן לפונדק אחד כדאמרי' לקמן (דף יז:) (ז) והא

[6] אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה [1] ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד אכסנאי (ח) הוא שבא לעיר על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו כלום שואלין אותו אשתך זו אחותך זו מכאן [8] שבן נח נהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: **מתני'** [2] הסומא אינו גולה דברי רבי יהודה ר' מאיר אומר גולה [3] השונא אינו גולה [4] רבי יוסי אומר השונא נהרג מפני שהוא כמועד רבי שמעון אומר יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה זה הכלל כל שהוא יכול לומר לדעת הרג אינו גולה ושלא לדעת הרג הרי זה גולה: **גמ'** [5] ת"ר [2] בלא ראות פרט לסומא דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את הסומא מאי טעמא דרבי יהודה דכתיב [3] ואשר יבא את רעהו ביער אפילו סומא אתא בלא ראות מעטיה ורבי מאיר בלא ראות למעט בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט [7] ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ורבי יהודה בבלי דעת [8] פרט למתכוין הוא דאתא: ר' יוסי אומר השונא נהרג כו': והא לא אתרו ביה מתניתין רבי יוסי בר יהודה היא דתניא [9] רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד: רבי שמעון אומר יש שונא גולה וכו': תניא כיצד אמר רבי שמעון יש שונא גולה ויש שונא שאינו גולה נפסק גולה נשמט אינו גולה והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו קשיא נפסק אנפסק קשיא נשמט אנשמט [10] נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב והא בשונא נשמט אנשמט לא קשיא הא רבי והא רבנן: **מתני'** להיכן גולין [1] לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען [2] שנאמר [3] את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו' עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל [4] לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות שנאמר שש ערי מקלט תהיינה עד שיהיו [5] ששתן קולטות כאחת [6] ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר [7] תכין לך הדרך ושלשת וגו' [8] ומוסרין להן שני ת"ח שמא יהרגנו בדרך וידברו אליו רבי מאיר אומר [9] (אף) הוא מדבר ע"י עצמו שנאמר [10] וזה דבר הרוצח רבי יוסי [11] בר יהודה אומר [12] בתחלה אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי מקלט וב"ד שולחין ומביאין אותו משם מי שנתחייב מיתה בב"ד הרגוהו ושלא נתחייב מיתה פטרוהו מי שנתחייב גלות מחזירין אותו למקומו שנאמר [13] והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו וגו': **גמ'** תנו רבנן [14] שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען ומכוונות היו כמין שתי שורות שבכרם [15] חברון ביהודה כנגד [16] בצר במדבר שכם בהר אפרים כנגד רמות בגלעד קדש בהר נפתלי כנגד גולן בבשן ושלשת [17] שיהו משולשין שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש ומשכם לקדש כמקדש לצפון בעבר הירדן תלת בארץ ישראל תלת אמר אביי בגלעד שביחי רוצחים דכתיב

[6] אשת נביא הוא דתיהדר דלאו נביא לא תיהדר אלא כדאמר ר' שמואל בר נחמני דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן הכי קאמר ליה [1] ועתה השב (את) אשת האיש מכל מקום ודקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא וגו' נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על עסקי אשתו נתייירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'. ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה דברי ר' יהודה. ר' מאיר אומר בלא ראות למעט הסומא בבלי דעת למעט הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפי' סומא גולה. השונא אינו גולה. ר' יוסי אומר השונא (אינו) נהרג מפני שהוא כמועד. וכו' יוסי בר יהודה דתני חבר אינו צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד והאי כיון דשונא הוא ודאי מזיד הוא. תניא כיצד א"ר שמעון יש שונא גולה כגון שנפסק. אבל נשמט אינו גולה דכיון שהוא שונא במזיד שמט. איני והתניא ר' שמעון אומר לעולם אינו גולה עד שישמט מחצלו מידו ושנינן לא קשיא הא דתני נשמט אינו גולה כרבי דתני נשמט הכרזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה והא דתנא גולה כרבנן דאמרי גולה ו): להיכן גולין לערי מקלט לשלש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען: ת"ר שלש ערים הבדיל משה בעבר הירדן וכנגדן הבדיל יהושע בארץ כנען. ומכוונות היו חברון ביהודה כנגד בצר במדבר כו'. ושלשת שהתיינה משולשות מדרום לחברון כמחברון לשכם כו'. אמר אביי בגלעד שביחי רצחנים

ו) פירוש זה דתחלתו המשולש. עי' רש"י ותוס' ויתיב"ל:

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"י מהל' מלכים הלכה ה:
לג ב מיי' פ"ו מהל' רוצח הל' יד סמג עשין עה:
לד ג מיי' שם הל' י סמג שם:
לה ד מיי' שם פ"ב הל' ו סמג שם:
לו ה מיי' שם פ"ח הל' ב סמג עשין עו:
לז ו מיי' שם הל' ג:
לח ז מיי' שם הל' ה:
לט ח מיי' שם פ"ה הלכה ח:
מ ט מיי' שם פ"ב הל' ז:
מא י מיי' שם פ"ח הל' ב:
מב כ מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה הָשֵׁב אֵשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בַּעַדְךָ וֶחְיֵה וְאִם אֵינְךָ מֵשִׁיב דַּע כִּי מוֹת תָּמוּת אַתָּה וְכָל אֲשֶׁר לָךְ: בראשית כ ז
2. אוֹ בְכָל אֲבֶן אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוֹת וִיפֹּל עָלָיו וָיָמֹת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ: במדבר לה כג
3. וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: דברים יט ה
4. אֶת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תֹּתְנוּ מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן וְאֶת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה: במדבר לה יד
5. תָּכִין לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת גְּבוּל אַרְצְךָ אֲשֶׁר יַנְחִילְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רֹצֵחַ: דברים יט ג
6. זֶה דְּבַר הָרֹצֵחַ אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה וְחָי אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת רֵעֵהוּ בְּלִי דַעַת וְהוּא לֹא שֹׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשֹׁם: דברים יט ד
7. וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם וְהֵשִׁיבוּ אֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר מִקְלָטוֹ אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל אֲשֶׁר מָשַׁח אֹתוֹ בְּשֶׁמֶן הַקֹּדֶשׁ: במדבר לה כה
8. וַיְקַדְּשׁוּ אֶת קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל בְּהַר נַפְתָּלִי וְאֶת שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת קִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה: יהושע כ ז
9. אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ הַמִּישֹׁר לְרְאוּבֵנִי וְאֶת רָאמֹת בַּגִּלְעָד לַגָּדִי וְאֶת גּוֹלָן בַּבָּשָׁן לַמְנַשִּׁי: דברים ד מג

רבינו חננאל

הכי קאמר דקאמרת הגוי גם צדיק תהרוג הלא הוא אמר לי אחותי היא נביא הוא וממך למד. כלומר כיון שראה אותך שואלו על עסקי אשתו נתיירא שלא תהרגנו ולפיכך אמר לך אחותי היא מיכן לכן נח שנהרג שהיה לו ללמוד ולא למד: הסומא אינו גולה כו'. ת"ר בלא ראות מכלל שיכול לראות פרט לסומא שאינו גולה

מסורת הש"ס

א) ב"ק נב., ב) לעיל ו:, ג) ב"ק פו: [גרסי פז:], ד) [יומא מג. וש"נ], ה) [לעיל ז:], ו) סנהדרין מ: מא. עב: [לעיל ו:], ז) [גיר' ירושלמי שלשתן], ח) [ע' תוי"ט], ט) [בסדר המשנה ר"י בר' יהודה], י) [תוספת' פ"כז], כ) [בס"א: אין לומר בזו לדעת עצמה], ל) [דרבנן דר"ש היא דאמרו נשמט כו' דש"ל], מ) [בס"א הרגו], נ) [בס"א נוסף: לגלות], ס) [בס"א כלומר שתשלשלם בחלוקת הארץ חולקין], ע) [לפי גירסת תוספות לא נרכר' בברייתא ר"ש. מהרש"א ומהר"ם. פ) [ע' מהרש"א ומהר"ם], צ) [וע"ע תוספות בכורות לט. ד"ה שיהיו], ק) [והרמב"ן בפי' התומש כתב בזה"ל ואע"פ שאין המקלט אלא בשוגגין היו שופכים דמים במדבר ומרחין עצמן בשוגגין והולך להרכות לשם ערי מקלט לקלוט את מולן אלא נודע מי המזיד וכו'],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה נשמט וכו' הדור רבי". כדאיתא שבת דף קמו ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גב' אנקנאי שבא לעיר כנ"ל ותיבת הוא נמחק: (ב) שם קשיא נשמט אנשמט (נפסק אנפסק וכו' והא רבנן) תא"מ וג"כ ס"א נשמט אנשמט ל"ק הא באוהב והא בשונא נפסק אנפסק ל"ק הא רבי והא רבנן: (ג) רש"י ד"ה הכי גרסי' וכו' והא רבנן פי' הא דקתני: (ד) תוס' ד"ה ור' יהודה וכו' ור' מאיר סבר פרט למתכוין מתעיגן כנ"ל ותיבת וכו' נמחק: (ה) ד"ה משולשין וכו' שלחלוקה שוה היו ערי מקלט באמצע ארץ ישראל וכן יש לפרש: (ו) ד"ה בגלעד וכו' לערי מקלט הרבה לפי שבשהורגים מזיד בלא עדים. ר"נ ומ"מ איכא שוגגין הרבה בגלעד:

לעזי רש"י

טרואיל"א. כף של ברזלים.

מוסף רש"י

שהיה לו ללמוד. דרך ארץ, ולא למד. מדקאמר ליה רחמנא נביא הוא, דמשמע אין ממש בדברך ולאו אתה ליהרג (ב"ק צב:). השונא. שאמר בשוגג הרגתי, נהרג מפני שהוא כמועד. ומותרה (לעיל ו:). בלא ראות. משמע שהוא ראוה במקום אחר וכאן היה בלא ראות (ב"ק פו:). פרט לסומא. שהרג בשוגג שאינו גולה, ויכול קאמר בלא ראות זה שהרגו לא ראהו דאיהו לא ראהו לא היה הורגו, מכלל דיש סיפק בידו לראותו, פרט לסומא דאיהו ראוה דאיהו גולה (נדרים פ:), אלא להבחין. שלא יכול לומר סנור הייתי שמותר (סנהדרין ח:).

מסורת הש"ס

מ) מפני שהוא כמועד. כמותרה עליו ועובר על התראה דודאי לדעת הרגו: ויש שוגג שאינו גולה. ולא נהרג: כל. הריגה שיכולין לומר על הריגה זו שלדעת היתה אינו גולה לפי שאשוד הוא על כך: שלא לדעת הרג. כשהריגה זו ודאי שלא לדעת שאין אדם יכול לומר עליה לדעת היתה גולה ובגמ' מפרש לה: **גמ' בלא ראות פרט לסומא.** דמשמע כאן לא ראה אבל ראוה במקום אחר פרט לסומא שאינו ראוה כשום מקום: **פרט למתכוין.** כדאמרן לעיל (דף ז:): **להבחין בין שוגג למזיד.** שלא יכול לומר לא הייתי יודע שאסור: **נפסק.** החבל ונפל עליו אין לומר בא לדעת זה (ב): **נשמט.** החבל מידו ונפלה עליו אינו גולה שיש לומר לדעת עשה: **לעולם אינו גולה.** לא אוהב ולא שונא בנפסק אלא בנשמט: **מחללו.** הוא מעגילה שפעמים שמתין במחגליס שהוא כלי אומנות של בונים ובלע"ז טרואיל"ה: **הכי גרסי'** נשמט אנשמט לא קשיא הא באוהב הא בשונא נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי והא רבנן. (ג) הא דקתני נשמט גולה באוהב דלא מסיד דעניד מדעת ודקתני נשמט אינו גולה בשונא דקתני בהדיא בברייתא יש שונא שאינו גולה ומפרש מילתיה נשמט אינו גולה: **נפסק אנפסק לא קשיא הא רבי והא רבנן.** הא דקתני נפסק גולה אפי' באונא וכל שכן באוהב (ד) רבנן ואליבא דר' שמעון הוא דאמר נשמט הכרזל מקתו והרג גולה ונפסק החבל דומיא דנשמט הכרזל מקתו היא שנאמר האגד בידו והא דקתני נפסק אינו גולה רבי היא דאמר נשמט הכרזל מקתו אינו גולה והוא הדין לחבל הנפסק עד שישמט מחללו מידו אמין נשאר בידו כלום דומיא דמן העץ המתבקע ולרבי אליבא דר' שמעון אין לך שונא גולה. כך מצאתי גירסא בתשובות הגאונים וכן עיקר. וגירסת הספרים משונשת היא וטעו לדמות נשמט החבל לנשמט הכרזל ואי אפשר להעמידה ולפרש נפסק אנפסק לא קשיא הא באוהב הא בשונא הא על כרחך הא דתני נפסק גולה בשונא מפורשת והיאך תאמר הא דתני נפסק אינו גולה באוהב השתא בשונא גולה באוהב לא כל שכן וכי יש לך לומר שגולה בשונא ואינו גולה באוהב ועוד נשמט אנשמט לא קשי' הא רבי והא רבנן דאמרי שמעון תלי טעמא בהכי: **מתני' עד שלא נכחרו שלש שבארץ כנען.** היינו כל ארבע עשרה שכבשו וחלקו ואח"כ הבדילן יהושע: **לא היו שלש.** שהבדיל משה בעבר הירדן קולטות: **וידברו אליו.** אל גואל הדם ואומרין לו אל תהרג בו מנהג שופטי דמים בשגגה בא מעשה לידו: **בחללה.** כלומר תחלת משפט כל הרוצחים (ו) ואפילו מזידין ויליף טעמא בסיפרא דבי רב מואדב לו וגו' וגם אל אחת וגו': **גמ' ומכוונות היו.** אלו נגד אלו בשתי שורות כמו שתי שורות שבכרם: **ושלשת אם נכול אדרך וגו' שיהו משולשות.** כלומר שמתחלקת הארץ חלקות (ח) רחבה של ארץ ישראל לארבעת רבעים כמו שמפרש ואולך שיהא מדרומה שבארץ ישראל לחברון כמחברון לשכם כו': **בעבר הירדן תלת כו'.** בתמיה. בנחלת שני שבטים שלם כמו בנחלת עשרה שבטים: **בגלעד.** שהוא בעבר הירדן שביחי רוצחים

עוקבין

ח) [בס"א נב., ב) לעיל ו:, ג) ב"ק פו: [גרסי פז:], ד) [יומא מג. וש"נ], ה) [לעיל ז:], ו) סנהדרין מ: מא. עב: [לעיל ו:], ז) [גיר' ירושלמי שלשתן], ח) [ע' תוי"ט], ט) [בסדר המשנה ר"י בר' יהודה], י) [תוספת' פ"כז], כ) [בס"א: אין לומר בזו לדעת עצמה], ל) [דרבנן דר"ש היא דאמרו נשמט כו' דש"ל], מ) [בס"א הרגו], נ) [בס"א נוסף: לגלות], ס) [בס"א כלומר שתשלשלם בחלוקת הארץ חולקין], ע) [לפי גירסת תוספות לא נרכר' בברייתא ר"ש. מהרש"א ומהר"ם. פ) [ע' מהרש"א ומהר"ם], צ) [וע"ע תוספות בכורות לט. ד"ה שיהיו], ק) [והרמב"ן בפי' התומש כתב בזה"ל ואע"פ שאין המקלט אלא בשוגגין היו שופכים דמים במדבר ומרחין עצמן בשוגגין והולך להרכות לשם ערי מקלט לקלוט את מולן אלא נודע מי המזיד וכו'],